

A "TAPINTATOS TESZTELÉS"¹ LEHETŐSÉGEI A KORAI NÉMET MINT IDEGENNYELV-OKTATÁSBAN

POSSIBILITIES OF "TACTFUL TESTING" IN EARLY GERMAN AS FOREIGN LANGUAGE TEACHING

SÁRVÁRI TÜNDE²

A mérés, értékelés minden oktatási folyamat szerves része. Ez alól a korai idegennyelv-oktatás sem kivétel. Mivel azonban a tíz éven aluliak nyelvoktatásánál a tanítási módszerek is eltérést mutatnak a hagyományos nyelvoktatás módszertanához képest, feltételezhetjük, hogy a mérés és értékelés esetében is más eszközöket kell alkalmaznunk. Jelen tanulmány arra keres választ, hogyan valósítható meg a célcsoport életkori és nyelvi sajátosságait figyelembe véve a nyelvi fejlődés eredményeinek feltárása, dokumentálása úgy, hogy az alkalmazott eszközök a legjobban hasonlítsanak ahhoz a módhoz, ahogy a gyermekek az idegen nyelvet tanulják.

Kulcsszavak: korai idegennyelv-oktatás, „tapintatos tesztelés”, német nyelv, *Hallo Anna* német nyelvkönyv gyerekeknek

Both measurement and assessment are integral parts of all educational processes. Early foreign language teaching methodology is no exception to this fact. However, as children under the age of 10 years also need different language teaching methods in comparison to traditional language teaching methodology, we have to assume that we should apply different tools in measurement and assessment as well. This paper focuses on how to explore and document the results of early language developments taking into consideration the focus group's age and language characteristics so that the instruments used are most similar to the way and method children learn a foreign language.

Keywords: early foreign language teaching, “tactful testing”, German language, *Hallo Anna* German language textbook for children

BEVEZETÉS

A mérés, értékelés minden oktatási folyamatnak, így a korai német mint idegennyelv-oktatásnak is szerves részét képezi. Ha az idegennyelv-oktatással kapcsolatosan merül fel a mérés és értékelés kérdésköre, legtöbbször a nyelvvizsgákra, vagy a 2014–2015-es tanév óta ismét teret nyert idegen nyelvi mérésre gondolnak. A Közös európai referenciakeret (továbbiakban: KER) (2002) megjelenése óta a nyelvtanulók nyelvtudását az ebben a dokumentumban meg-

¹ A „tapintatos tesztelés” kifejezést Kovács Judit (2009: 133ff.) alkalmazza *A gyermek és az idegen nyelv* című könyvében, amikor a kisgyermekkorai idegennyelv-oktatásban releváns értékelési és visszajelzési módokat elemzi.

² SÁRVÁRI Tünde
SZTE Juhász Gyula Gyakorló Általános és Alapfokú Művészeti iskolája, Napközi Otthonos Óvodája
6725 Szeged, Boldogasszony sgt. 8.
SZTE JGYPK Német Nemzetiségi Tanszék
6725 Szeged, Hattyas sor 10.
sarvari@jgypk.szte.hu

határozott nyelvi szintleírások (A1–C2) alapján mérjük, illetve a kidolgozott sztennderdek segítségével hasonlítjuk össze. Az említett mérések is csak az ún. minimumszinttől, azaz az A1 szinttől mérik a nyelvtanulók kommunikatív kompetenciáit, azaz szóbeli és írásbeli szövegértését, szövegalkotását. Mint arra azonban több tanulmány is utal (SCHLÜTER 2004, WIDLOK 2010, LUNDQUIST-MOG–WIDLOK 2015, SÁRVÁRI 2016), a KER-ben meghatározott sztennderdek nem érintik a korai idegen nyelvi fejlesztésben résztvevő gyerekek idegennyelv-tanulását, mert még a legalacsonyabb minimumszint is idősebb, fejlettebb kognitív készségekkel rendelkező nyelvhasználók számára íródott. Ezért feltétlenül szükség lenne az adott célcsoport esetében saját, a gyermekek életkori és nyelvi sajátosságait, valamint a korai idegen nyelv-tanulás tartalmi és módszertani elveit figyelembevevő sztennderdek és mérőeszközök kidolgozására.

Jelen tanulmány arra keres választ, hogyan valósítható meg a célcsoport életkori és nyelvi sajátosságait figyelembe véve a nyelvi fejlődés eredményeinek feltárása, dokumentálása úgy, hogy az alkalmazott eszközök a legjobban hasonlítsanak ahhoz a módhoz, ahogy a gyermekek az idegen nyelvet tanulják.

Ehhez először áttekintjük az idegen nyelvi mérés és értékelés legfontosabb dokumentumait, különös tekintettel a korai idegen nyelvi nevelés sajátosságaira, majd kvalitatív és kvantitatív elemzést végzünk a *Hallo Anna* gyermekeknek íródott német nyelvkönyvcsaládhoz készült teszteken.

1. AZ IDEGEN NYELVI MÉRÉS ÉS ÉRTÉKELÉS LEGFONTOSABB DOKUMENTUMAI

Magyarországon a köznevelés két legfontosabb alapidokumentuma a Nemzeti alaptanterv (a továbbiakban Nat) és a Kerettanterv. Bár a 2015–2016-os tanévben még mindkét alapidokumentum esetében két eltérő változat van érvényben (4. és 8. évfolyamon még a 2007-ben megjelent változat érvényes), a vizsgálat során a legújabb, 2012-es változat előírásait vettük alapul, mert ezek tartalmazzák az adott célcsoportra vonatkozó elvárásokat. Idegennyelv-oktatás esetén feltétlenül figyelembe kell venni a már említett KER-ben meghatározott sztennderdeket is, illetve a német nyelv esetén irányadó lehet a szintén 2002-ben megjelent *Profile deutsch. Lernzielbestimmungen, Kannbeschreibungen und kommunikative Mittel für die Niveaustufen A1, A2, B1 und B2* című kiadvány.

A Nat értelmében az első idegen nyelv (ami angol, német, francia vagy kínai lehet) oktatása legkésőbb az általános iskola 4. évfolyamán kezdődik. Korábbi kezdés is lehetséges, ha megoldható az 1–3. évfolyam idegennyelv-oktatásában képzett pedagógus alkalmazása, és az iskola pedagógiai programja erre lehetőséget ad. A Nat-ban az idegen nyelv, pontosabban az idegen nyelvi kommunikáció mint kulcskompetencia jelenik meg, de sem itt, sem pedig a célrendszer és a fejlesztési feladatok leírásánál nem található utalás a korai idegennyelv-oktatás sajátosságaira. A Nat megadja az egyes fejlesztési ciklusok végén a KER alapján meghatározott nyelvi minimumszinteket (A1–C1), valamint nyelvi szintenként a fejlesztési egységeket (olvasott és hallott szöveg értése, beszédképesség, interakció, írásképeség, nyelvhelyesség). Ez az első rész, ahol megjelenik új elemként a korai idegennyelv-oktatás sajátossága: a Nat is egyértelműen deklarálja ugyanis, hogy a korai idegen nyelvi fejlesztés, azaz a 4. évfolyam végén elérhető minimumszint KER-szintben nem adható meg.

Az idegennyelv-tanulás során elért eredmények mérésével és értékelésével kapcsolatosan a Nat (2012: 10682) csak egyetlen utalást tartalmaz: „Munkájának rendszeres tanári értékelése mellett sajátítsa el [a tanuló] az önértékelés módszereit.” Azzal kapcsolatosan azonban nem ad semmilyen információt, hogyan kellene/lehetne ezt megvalósítani.

A *Kerettanterv* bevezetőjében is megjelenik az idegen nyelvi kommunikáció mint kulcskompetencia, de a *Kerettanterv* 1–4., illetve 5–8. évfolyamára vonatkozó leírás már eltérést mutat:

„A tanulóban felébred a nyelvek és a nyelvtanulás iránti érdeklődés. Felfedezi, hogy más országokban más szokások vannak, más nyelvet beszélnek az emberek, ez a felfedezés nyitottabbá teszi más kultúrák befogadására. Egyszerű idegen nyelvi szóbeli kommunikációval próbálkozik. Idegen nyelvi tevékenységei a korosztályának megfelelő dalokhoz, versekhez, mondókákhoz és jelenetekhez kötődnek.” (1–4. évfolyam)

„A tanuló felfedezi, megérti és alkalmazza a nyelvet vezérlő különböző szintű szabályokat, ami tudatosabbá és gyorsabbá teszi a nyelvtanulást. A beszédképesség és a hallott szöveg értése mellett törekszik a célnyelvi olvasásra és írásra is. Felfedezi a nyelvtanulás és a célnyelvi kultúra fontosságát. Próbálkozik önálló nyelvtanulási stratégiák alkalmazásával, és elindul a tudatos nyelvtanulás és az önálló nyelvhasználat útján. Megérti és használja a gyakoribb mindennapi kifejezéseket és a nagyon alapvető fordulatokat, amelyek célja a mindennapi szükségletek konkrét kielégítése. Képes egyszerű interakcióra, ha a másik személy lassan, világosan beszél és segítőkész.” (5–8. évfolyam)

Mint látható, az 1–4. évfolyamon az érdeklődés felkeltése, a motiváció ugyanolyan fontos szerepet játszik, mint az elsősorban primer nyelvi célok elérése. Az 5–8. évfolyamon a beszédképesség és a hallott szöveg értése mellett megjelenik az olvasás és az írás, valamint a tudatosabb nyelvtanulás (szabályok felismerése, stratégiák alkalmazása stb.).

Az elérendő célokat és nyelvi szinteket kétéves képzési szakaszokra bontva határozza meg a *Kerettanterv*, de ez alól az általános iskola 4. évfolyama kivételt képez, mert ebben az esetben csak egyéves (kötelező) ciklusról beszélhetünk. A *Kerettanterv* 1. mellékletében kitér a korai idegennyelv-oktatás sajátosságaira. A fejlesztési egységek felsorolása ebben a dokumentumban is megtalálható, de a *Nat-tól* eltérően itt nem szerepel a nyelvhelyesség. A *Kerettanterv* az egyes fejlesztési egységeken belül már konkrétan megfogalmazza a fejlesztési ciklusok végén várt eredményeket. A tantárgyközi integráció megvalósítását megkönnyítendő az ajánlott témaköröknél megtaláljuk a lehetséges kapcsolódási pontokat más tantárgyakhoz. A *Kerettanterv* részét képezi az ún. Függelék, ami az egyes KER szintekhez rendelt kommunikációs eszközöket és fogalomköröket, valamint a hozzájuk tartozó *angol* és *német* nyelvi példákat tartalmazza.

A KER az Európa Tanács által 1989 és 1996 között kidolgozott útmutató, melynek célja, hogy elősegítse a nyelvtudás szintjének Európa-szerte egységes meghatározását. A nyelvtanulókat három nagy csoportba (alapszintű, önálló, mesterfokú nyelvhasználó) sorolja, amelyeket hat szintre lehet bontani (A1 = minimumszint, A2 = alapszint, B1 = küszöbszint, B2 = középszint, C1 = haladó, C2 = mesterfok). A *Profile deutsch* egy 2002-ben megjelent, az Európa Tanács kezdeményezésére a németnyelvű országok által közösen összeállított adatbank, ami a KER nyelvi szintjeit adaptálja a német nyelvre (szókincs, nyelvtan).

Mint említettük, a nyelvtudás értékelésének és mérésének módja lehet írásbeli és szóbeli. Az írásbeli mérés és értékelés területei a fejlesztési egységek közül az olvasott és hallott szöveg értése, a nyelvhelyesség és az írásképesség. Minden terület mérésére és értékelésére meghatározott feladattípusokat alkalmaznak: a szövegértést leggyakrabban igaz-hamis állításokkal, hozzárendeléssel, jegyzeteléssel vagy a kérdésekre adandó válaszokkal, a nyelvhelyességet feleletválasztós tesztekkel, hozzárendeléses vagy kiegészítéssel feladatokkal, az írásképességet pedig egy válaszelevél vagy e-mail megírásával mérik. A szóbeli mérés és értékelés

a beszédkésztséget és a beszédértést vizsgálja. Leggyakoribb feladattípusok a szerepjáték, az érvelés, az önálló témakifejtés, a képleírás, illetve a vita.

1. ábra

A Közös európai referenciakeret magyar nyelvű kiadása és a Profile deutsch

2. A KORAI IDEGENNYELV-OKTATÁS NÉHÁNY SAJÁTOSSÁGA

Korai idegennyelv-oktatás alatt az 1–4. évfolyamon történő nyelvoktatást értjük, de tágabb értelemben idetartozhat a óvodai idegen nyelvi nevelés is. A korai idegennyelv-oktatás a nyelvoktatás egy speciális területe, melynek célja a tanulók idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának megalapozása, valamint érdeklődésük felkeltése a nyelvek tanulása és a más nyelveket beszélő emberek és kultúrájuk megismerése iránt (vö. Kerettanterv 2012). Az idegen nyelvvel való korai ismerkedés a természetes nyelvszajátítás folyamataira épül, ezért középpontjában a hallott szöveg értése és a szóbeli interakció együttes fejlesztése áll. A fejlesztés során két szakaszt különíthetünk el egymástól: az első szakaszban a tanulók az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt állnak (szóbeli bevezető szakasz), a második szakaszban pedig már felkészültek az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére.

A későbbi nyelvtanuláshoz hasonlóan itt is hat fejlesztési egységet figyelhetünk meg:

- 1) Olvasott és
- 2) hallott szöveg értése,
- 3) beszédkésztség,
- 4) interakció,
- 5) íráskésztség és
- 6) nyelvhelyesség.

A Kerettanterv a ciklus végén az alábbi várt eredményeket fogalmazza meg: A tanuló

- 1) aktívan részt vesz a célnyelvi tevékenységekben;
- 2) követi a célnyelvi óravezetést, az egyszerű tanári utasításokat;
- 3) megérti az egyszerű, ismerős kérdéseket, válaszol ezekre;
- 4) kiszűri egyszerű, rövid szövegek lényegét;
- 5) elmond néhány verset, mondókát és néhány összefüggő mondatot önmagáról;
- 6) minta alapján egyszerű párbeszédet folytat társaival;
- 7) ismert szavakat, rövid szövegeket elolvas és megért jól ismert témában;
- 8) tanult szavakat, ismerős mondatokat lemásol;
- 9) minta alapján egyszerű, rövid szövegeket alkot.

A fejlesztés várható eredményeit vizsgálva megállapíthatjuk, hogy egyrészt a nyelvhelyesség kivételével minden egyes fejlesztési egységhez találunk várható eredményt:

- Olvasott szöveg értése: 4), 7);
- Hallott szöveg értése: 1), 2), 3), 4);
- Beszédkészség és interakció: 1), 3), 5), 6);
- Íráskészség: 8), 9).

A nyelvhelyesség a várható eredményekben ugyan implicit módon jelen van, de ennél a célcsoportnál hibátlan megoldásokra csak tapintatosan és nagy türelemmel törekedhetünk (vö. KUTI 2004: 6). Másrészt a célcsoport életkori és nyelvi sajátosságainak megfelelően a szóbeliség, azaz a primer készségekkel kapcsolatos eredmények (1–6) túlsúlya állapítható meg, hiszen a várható eredmények 2/3-a a hallott szöveg értésére, a beszédkészségre és az interakcióra vonatkozik.

A mérés és értékelés viszonylatában a Kerettanterv 1. mellékletének bevezetőjében az olvasható, hogy az alapfokú nevelés első szakaszában, azaz az alsó tagozaton lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a tanulók gyakorlatot szerezzenek teljesítményük és képességeik reális értékelésében. Ez a szemlélet tetten érhető az idegen nyelv tantárgynál is: az önálló tanulásnál fogalmazódik meg az az elvárás, hogy a nyelvórán nyíljon lehetőség az önértékelésre és a társértékelésre. Arra azonban – akárcsak a Nat-nál – most sem találunk utalást, hogy milyen formában valósulhat ez meg.

A mérés és értékelés lehetséges módjaihoz a célcsoportot tanító nyelvtanárok számára készült ajánlások adnak útmutatást. Elsőként a Kuti Zsuzsa és munkatársai által 2004-ben kidolgozott ajánlást kell megemlítenünk, melynek címe *Idegen nyelvi program az 1–3. évfolyam számára. Ajánlás a 6–9 éves korosztály idegennyelv-tanításához*. Ebben a dokumentumban (2004: 6f.) egyértelműen megfogalmazásra kerül, hogy a gyerekek fejlődését elsősorban a beszédértés fejlődésének szempontból kell nyomon követni és a legkisebb teljesítményt is értékelni kell. Fontos megemlíteni, hogy a teljesítmény ebben a szakaszban még nem csak az önálló teljesítményt jelenti, mert azt csak jól ismert szituációkban, ismerős tevékenységekben várhatjuk el a tanulóktól. Minden esetben alapelv a pozitív visszajelzés, azaz azt értékeljük, amit a kisdíjak tudnak, és nem a hiányosságokat hangsúlyozzuk. Ne felejtsük el azt sem, hogy ne a nyelvről való tudást, hanem a nyelvi készségeket, a használható nyelvtudást fejlesszük és értékeljük, valamint dicsérjük a tanulási folyamatban való közreműködést is. A Kerettantervben is megemlített önértékelésre leghamarabb a kilencéves korosztálynál számíthatunk.

A másik jelentős segítséget nyújtó dokumentum a *Korai idegennyelv-tanulás – „Nürnbergi Ajánlások” új változata*, melyet Beate Widlok és munkatársai 2010-ben készítettek el.

A *Nürnbergi ajánlások* szerzői (2010: 10) kiemelik, hogy a tudásszint feltárásának tartalmait és formáit a gyermekek életkori sajátosságainak megfelelően kell kialakítani, valamint figyelembe kell venni a korai idegennyelv-tanulás tartalmi és módszertani elveit. Ezen túlmenően felhívják a figyelmet arra, hogy a mérhető nyelvi eredmények elérésének a korai idegennyelv-tanulás esetében ahhoz a célhoz képest a háttérbe kell szorulnia, hogy a gyermek személyiségét sokoldalúan fejlesszük, valamint kialakítsuk és fenntartsuk az idegennyelv-tanuláshoz szükséges motivációt. Ezért célszerű a tanulásban elért eredmények feltárásához olyan módot választani, ami nem különbözik a szokásos, a gyerekek tanulási hétköznapjaiból ismert tevékenységektől és tanulási feladatoktól. A tanulási eredmények feltárásának másik lehetséges eszközeként az ajánlás a portfóliót nevezi meg, és azt is javasolja, hogy kerüljük az egyszerű kikérdezést.

2. ábra
Nürnbergi ajánlások

A továbbiakban vizsgáljuk meg egy gyermekeknek szóló német nyelvkönyvcsalád köteteihez készült teszteken, mennyire érvényesülnek az idegen nyelvi mérés és értékelés dokumentumaiban, illetve az említett ajánlásokban megfogalmazott irányelvek.

3. HALLO ANNA – NÉMET NYELV GYEREKEKNEK

A *Hallo Anna* a Klett Kiadó gondozásában megjelent új, háromrészes tankönyvcsalád, ami mint az a Kiadó honlapján olvasható koncepcióból (<http://hallo-anna.e-klett.hu/tanaroknak/koncepcio/>) is kiderül, olyan kisiskolás gyermekek számára készült, akik már az első tanévtől kezdve tanulják a német nyelvet. Célja, hogy jó alapot adva előkészítse a későbbi, a tantervi követelményeknek megfelelő nyelvtanulást.

3. ábra
A Hallo Anna tankönyvcsalád magyar kiadása

A tankönyvcsalád részét képezi a színes, kifejezetten játékos jellegű *tankönyv*, melynek történetei érdekesek, a gyerekek számára motiválóak, közös játékokra és beszélgetésre invitálnak. Mindegyik kötet egy négyoldalas bevezetővel kezdődik, melyet nyolc, sok játékot tartalmazó lecke követ. A tankönyvben előforduló játékok (Gedächtnisspiele, Bewegungs-spiele, Ball-spiele, Blinde Kuh, Stille Post, Bingo, Memory, Rätsel, Pantomime, Brettspiele) közül sok már anyanyelven is ismert a tanulóknak. A könyv utolsó részeként következik öt kiegészítő, országismereti lecke, melyek autentikus szövegeket tartalmaznak: mondókákat, verseket és dalokat. A tankönyv nem tartalmaz explicit feladat-meghatározásokat, inkább elbeszélő jellegű, mint egy mesekönyv. A tankönyvben található szövegek hanganyag formájában ingyenesen letölthetőek a Klett Kiadó honlapjáról.

A tankönyv leckéihez szervesen kapcsolódnak a *munkafüzet*ben található leckék, melyek a legegyszerűbb, a kisiskolások által is ismert és könnyen elvégezhető feladattípusokat tartalmazzák: Ergänzungs-, Zuordnungs-, Such- und Unterscheidungsübungen. A munkafüzet minden leckéje három részből áll. Az első rész a gyakorló rész, a második egy ún. „trükkös oldal”, amely valamilyen egyszerű eszközzel elvégezhető bűvésztükköt tartalmaz. Minden trükkhöz tartozik egy rövid német nyelvű varázsigé is, amit a gyermekek a trükk bemutatása közben végig ismételve mondanak.

A munkafüzet-leckék a „Das kann ich!” című dupla oldallal végződnek. Ez a rész nemcsak egyfajta első lépésként szolgál az önálló tanulás felé, de erősíti a tanár-szülő-gyerek együttműködést is, mert a gyermekek ezt az oldalt otthon a szüleikkel együtt töltik ki. A munkafüzethez tartozik egy tíz oldalas melléklet, matricákkal, színezővel, kivágható figurákkal.

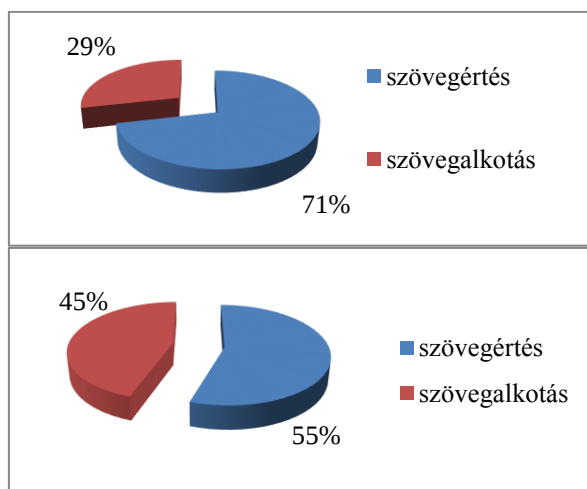
A nyelvtanárok munkáját megkönnyíti a Klett Kiadó honlapjáról ingyenesen letölthető *tanári kézikönyv, tesztgyűjtemény, tanmenetjavaslat és helyi tantervjavaslat*.

A sorozat *első kötete* nem a hagyományos értelemben vett nyelvkönyv, hanem egy hat-éveseknek szóló képes-hangos könyv. Főszereplője a szintén első osztályos Anna, aki egy német városban lakik szüleivel és testvéreivel. A gyermekek Anna és legjobb barátja Benno segítségével játszva tanulva, dalok és mondókák segítségével ismerkednek meg az alapvető német szavakkal és kifejezésekkel, a német kisiskolások hétköznapijaival, a németországi élet különböző aspektusaival.

A sorozat *második és harmadik* kötetében is Anna és barátai segítenek a gyermekeknek a német nyelvvel való ismerkedésben, a leckék felépítése is azonos, de ezekben a kötetekben már fokozatosan bevezetésre kerül az idegen nyelvi olvasás és írás is.

3.1. Tesztek

A sorozat első kötetéhez nem készült tesztgyűjtemény. Ennek valószínűsíthető oka, hogy még nem az önálló teljesítmény mérése és értékelése áll a középpontban, hanem a közös tevékenységekben való aktív részvétel sikeressége. A második és a harmadik kötet minden leckéjéhez tartozik egy-egy teszt, ami A és B változatban készült el.

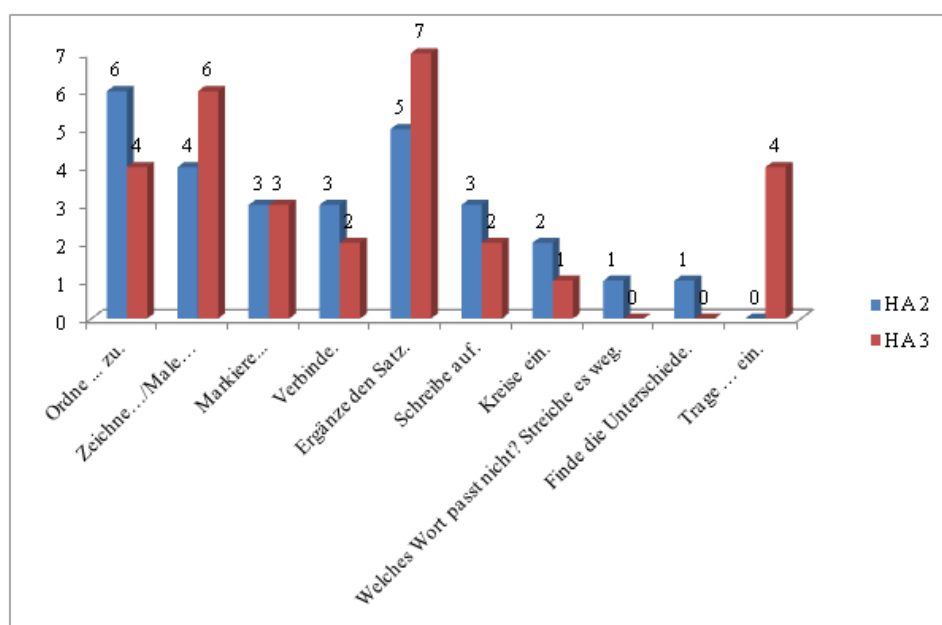
4. ábra

A mért fejlesztési egységek megoszlása a Hallo Anna 2. és 3. kötetében

A tesztek a második kötetben általában három, a harmadik kötetben pedig négy feladattól állnak. Ha összehasonlítjuk, hogy a tesztek egyes feladatai milyen fejlesztési egységeket mérnek, megállapíthatjuk, hogy a második kötetben a tesztfeladatok 71%-a méri az olvasott szöveg értését, és 29%-a az írásbeli szövegalkotást. Ez az arány a harmadik kötet tesztfeladatainál 55–45%-ra módosul (4. ábra), ezáltal is megalapozva a tanulók megfelelően felkészülését minden, a későbbi tantervi követelményekben meghatározott fejlesztési egységre.

A szövegértést mérő feladatoknál vagy szavakat, vagy rövid mondatokat kell a tanulóknak elolvasni és megérteni, valamint megértésüket a feladatban megadott módon rajzzal, színezéssel, összekötéssel, esetleg áthúzással jelölni. A szövegalkotásnál pedig egy-egy szóval, vagy egy rövid mondat befejezésével kell írásban németül válaszolniuk.

Ha megvizsgáljuk az egyes kötetekhez készült tesztek szövegértést, illetve szövegalkotást mérő feladattípusait, az alábbi eredményt kapjuk (5. ábra):

5. ábra

Az egyes feladattípusok megoszlása a Hallo Anna 2. és 3. kötetében

A tesztek feladatait az utasítások alapján tíz különböző csoportba oszthatjuk:

- 1) Ordne ... zu. (Keresd a párokat!)
- 2) Zeichne.../Male... (Rajzold le!)
- 3) Markiere... (Jelöld...!)
- 4) Verbinde. (Kösd össze!)
- 5) Ergänze den Satz. (Egészítsd ki a mondatot!)
- 6) Schreibe auf. (Írd le!)
- 7) Kreise ein. (Karikázd be!)
- 8) Welches Wort passt nicht? Streiche es weg. (Melyik szó nem illik a sorba? Húzd át!)
- 9) Finde die Unterschiede. (Keresd meg a különbségeket!)
- 10) Trage ... ein. (Írd be!)

A második kötet tesztfeladataiban leggyakrabban az „*Ordne... zu.*” (*Keresd a párokat!*) feladatok fordulnak elő, melyek a szövegértést ellenőrzik. A tanulóknak a megadott képeket kell az adott szavakhoz, mondatokhoz rendelni. Ezeknél a feladatoknál nincs szükség különösebb íráskészségre, hiszen csak a megfelelő számokat vagy betűket kell a megfelelő helyre írniuk.

A második legnépszerűbb feladattípus az ehhez a kötethez készült tesztfeladatoknál meglepő módon az, ahol a tanulóknak az adott mondatot kell egy-egy szóval kiegészíteniük (*Ergänze den Satz.*), és csak ezt követi az a feladattípus, ahol a tanulóknak le kell rajzolniuk a megoldást (*Zeichne.../Male...*). Ez két okból is meglepő. Egyrészt, mert a gyermekek ebben az életkorban még nagyon szívesen rajzolnak, színeznak, és mivel produktív szókincsük még nagyon csekély, sok esetben „csak” ezzel a nonverbális kommunikációs eszközzel tudják megmutatni, mit és mennyit értettek meg az adott idegen nyelvű szövegből. Másrészt az első kötetben még egyáltalán nem volt olyan feladat, amelynél szükség lett volna az idegen nyelvű íráskészségre, és a második kötet is fokozatosan szeretné bevezetni a gyermekeket a német nyelvű írás világába.

Számomra még meglepőbb eredmény, hogy a harmadik kötetben több rajzos feladat szerepel, mint a másodikban. Bár meg kell jegyezni, hogy a harmadik kötetben ezeknél a feladatoknál is már hosszabb, összetettebb szövegeket kell megérteniük a tanulóknak.

A második kötet szövegértést ellenőrző tesztfeladatai között ugyanolyan gyakorisággal találhatunk olyan feladatokat, ahol a tanulóknak meg kell jelölniük (*Markiere...*), vagy össze kell kötniük (*Verbinde.*) a helyes megoldást. Majdnem ugyanilyen gyakran kell a helyes megoldást a későbbi vizsgákon (idegen nyelvi mérés, nyelvvizsga, érettségi vizsga) is elvárt módon bekarikázniuk (*Kreise ein.*). Ezek a szövegértést ellenőrző feladattípusok a tanulók számára már jól ismertek a tankönyvből, illetve a hozzá tartozó munkafüzetből.

A szövegalkotást ellenőrző feladatok a tantervi előírásoknak megfelelően nem várnak el magasabb szintű íráskészséget: vagy egy-egy szóval kell kiegészíteniük a mondatokat (*Ergänze den Satz.*), vagy válaszként egy-egy szót kell leírniuk (*Schreibe auf.*) a tanulóknak.

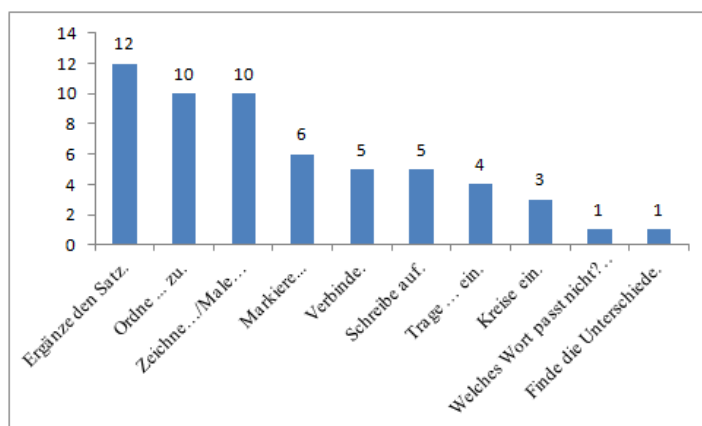
A 4. ábra alapján úgy tűnik, hogy a vizsgált feladattípusok között csak egy olyat találunk, ami nem fordul elő a második kötethez készített tesztfeladatok között. Ennél a feladatnál a „*Trage ... ein.*” utasítás olvasható. Valójában azonban ennél a feladatnál is vagy a megadott szavakat kell a megfelelő helyre beírni, vagy a hiányos mondatokat kell egy-egy szóval kiegészíteni. Ilyen típusú feladat azonban mint láttuk, a második kötetben is található, csak más megfogalmazással (*Ordne... zu. / Ergänze den Satz. / Schreibe auf.*)

A második kötetben előfordul még két feladattípus, ami a harmadik kötetre egyáltalán nem jellemző. Az egyiknél a tanulóknak egyfajta kakukktojáást kell megkeresniük (*Welches Wort passt nicht? Streiche es weg.*), a másiknál pedig két kép közötti különbséget kell észrevenniük, és a következő feladatban az eltéréseket németül leírniuk. Az első feladat a tanulók szókincsét, illetve szövegértését ellenőrzi, míg a második a szókincsen és a helyesíráson kívül a megfigyelőkészséget is teszteli. Bár mindkét feladat szerepelhetne a harmadik kötetben is, valószínűleg azért maradt ki, mert ebben a kötetben már több feladat méri az idegen nyelvű szövegalkotást.

Ezt bizonyítja az a tény is, hogy a leggyakoribb feladattípushoz a harmadik kötetben az „*Ergänze den Satz.*”, azaz „*Egészítsd ki a mondatot!*” utasítás tartozik, de ide sorolható a „*Trage ... ein.*” feladattípus is, ahol a tanulóknak a hiányzó szavakat kell beírni a mondatokba. Az íráskészséget ellenőrzi egy harmadik feladattípus is (*Schreibe auf.*). Ennél a feladatnál több esetben már nemcsak egy-egy szót, hanem egy egész, önállóan megalkotott német mondatot kell leírni (és nem másolni!) a tanulóknak.

Az idegen nyelvi szövegértést mérő és értékelő feladatoknál ugyanazok a már ismert feladattípusok köszönnek vissza, melyekkel a második kötet esetében már találkozhattak a tanulók, és gyakoriságuk is a második kötetéhez hasonlóan alakul.

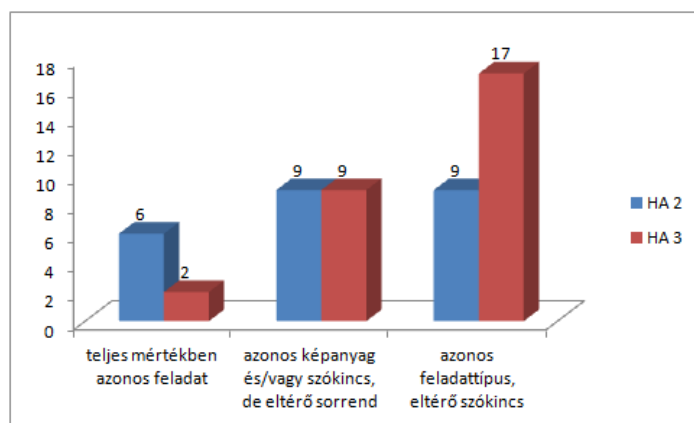
Ha összességében vizsgáljuk a két kötetben készült feladattípusok gyakoriságát, az alábbi eredményt kapjuk (6. ábra):

6. ábra

Az alkalmazott tesztfeladatok típusainak gyakorisága a két kötetben

Megállapíthatjuk, hogy a három leggyakoribb feladattípus közül kettő az idegen nyelvi szövegértést (*Ordne zu.* / *Zeichne/Male...*), egy pedig az idegen nyelvi szövegalkotást méri és értékeli. Ezek a feladattípusok teljes mértékben megfelelnek a tanulók életkori sajátosságainak és nyelvi szintjének. Mivel a tanulók produktív szókincse ebben a szakaszban még nagyon csekély, elsősorban olyan feladattípusokra van szükség, melyek tevékenykedtetik a gyermekeket. Ezért vannak különösen a második kötetnél túlsúlyban azok a szövegértési feladatok, ahol a tanulónak valamit rajzolniuk, összekötniük vagy hozzárendelniük kell, és inkább a harmadik kötetben található feladatok várják el az íráskészség alkalmazását.

7. ábra

A tesztváltozatok eltérésének fajtái a két kötetben

Említettük, hogy a tesztek mindkét kötethez két változatban készültek el. A 7. ábrán látható, milyen típusú eltérések jellemzők a második, illetve a harmadik kötet egyes leckéihez készült tesztváltozatokra.

Mindkét kötetben háromféle eltérés figyelhető meg a tesztek A és B változata között:

1. A feladatok teljes mértékben megegyeznek, de a sorrendjük eltérő;
2. A feladatok képanyaga megegyezik, de eltérő sorrendben szerepel a két változatban;
3. A feladatok típusa megegyezik, de megoldásukhoz a két változatban eltérő szókincsre van szükség.

Teljes mértékben azonos feladatokat elsősorban a második kötethez készült tesztekben találunk. Azt várnánk, hogy ez a típus főleg az első leckeire jellemző, ahol a tanulók témával kapcsolatos receptív és produktív szókincsre vélelmezhetően még kisebb. Ennek ellenére ezt a megoldást a tesztek készítői a második kötetben az 5. és a 6. leckénél alkalmazták, mind a szövegértést, mind a szövegalkotást mérő feladatok esetében. A választás oka az lehet, hogy mindkét témakörnél (*Endlich Winter!; Hast du ein Haustier?*) túl kevés szó és kifejezés állt rendelkezésre ahhoz, hogy a feladatokat nagyobb mértékben variálhassák a szerzők.

A harmadik kötetnél két feladatnál éltek a tesztírók ezzel a lehetőséggel. Itt azonban mindkét esetben a szövegalkotásos feladatnál esett a választásuk a teljesen azonos feladatra. Ezekben az esetekben a tanulóknak önállóan kell megválaszolni a feltett kérdéseket (*Wie ist das Wetter heute? Was ist dein Lieblingstier?*), így a megoldások egyénenként eltérést mutathatnak, hiszen nem valószínű, hogy minden tanulónak ugyanaz lenne a kedvenc állata, sőt az időjárást is másként élhetik meg.

Ha megvizsgáljuk azokat a feladatokat, ahol azonos képanyagot és/vagy szókincsot használtak a tesztek készítői, de azokat más-más sorrendben adták meg, megállapíthatjuk, hogy ez mind a két kötet esetében kedvelt megoldás volt. Mivel ezen a nyelvi szinten a tanulók még a témakör eléggé behatárolható alapszókincsét sajátítják el, érthető módon így oldható meg legeredményesebben a két változat összeállítása. Ennek egyik reprezentatív példája látható a 8. ábrán.

A példa a *Hallo Anna* második kötetének első leckéjéhez tartozik, ahol a tanulók többek között a tőszámnevekkel ismerkedhetnek meg 13–20-ig. Az első kötetben már megtanulták a tőszámnevek német megfelelőit 1–12-ig, most ezt a tudásukat bővíthetik. A tesztfeladatban a tanulóknak a számalakot kell összekötniük a megfelelő német elnevezéssel. Mint látható, ugyanazokkal a számokkal és szavakkal dolgoznak, de mivel más sorrendben rendezték el őket a feladatban, ez első látásra nem fog feltűnni a gyermekeknek.

A harmadik esetben a feladatok típusa megegyezik, de megoldásukhoz a két változatban eltérő szókincsre van szüksége a tanulóknak. Ezt a variánst alkalmazták a leggyakrabban a tesztírók a harmadik kötet tesztjeinél. Ennek oka véleményem szerint az, hogy a harmadik kötetben az egyes témaköröknél már nagyobb szókincset sajátíthattak el a tanulók, így a mérésnél és értékelésnél is változatosabb lehetett mind a szövegértést, mind a szövegalkotást ellenőrző feladatok szóanyaga. Ennek egyik lehetséges módja látható a 9. ábra példáján. Ez a példa a harmadik kötet harmadik leckéjéhez tartozik, és a testrészekkel, illetve a betegségekkel kapcsolatos kifejezések ismeretét méri a tanulóknál. Mindkét esetben mondatokat látnak a gyerekek, amelyeket össze kell párosítaniuk, de a két változatnál teljesen eltérő a mondatok szóanyaga.

3 Was passt zusammen? Verbinde. Eine Zahl passt nicht.

6

3 Was passt zusammen? Verbinde. Eine Zahl passt nicht.

6

8. ábra

Tesztfeladat A és B változat: azonos képanyag és szókincs eltérő sorrenddel

3 Welche zwei Sätze passen zusammen? Verbinde sie.

3

Ich kann nicht lernen.	Mein Kopf tut weh.
Ich kann nicht laufen.	Meine Ohren tun weh.
Ich kann nicht hören.	Mein Bein tut weh.

3 Welche zwei Sätze passen zusammen? Verbinde sie.

3

Ich kann nicht sehen.	Mein Hals tut weh.
Ich kann nicht essen.	Meine Augen tun weh.
Ich kann nicht sprechen.	Mein Bauch tut weh.

9. ábra

Testtfeladat A és B változat: azonos feladattípus eltérő szókincs (szövegértés)

A tesztfeladatok ilyen típusú eltérését azonban nemcsak a szövegértést, de a szövegalkotást mérő feladatok esetében is alkalmazták a szerzők. Erre mutat egy példát a 10. ábra.

Ennél a feladatnál, ami a harmadik kötet negyedik leckéjéhez készült, a gyerekeknek a képek alapján azt kell leírniuk, hogy ki mit vásárolt. Mint látható, a képen lévő gyerekek minden esetben valamilyen eltérő dolgot tartanak a kezükben, azaz a feladat megoldásához más-más szókincsre van szüksége a tanulóknak. Fontos kiemelni, hogy ez a feladat csak a szókincset, és nem a nyelvhelyességet méri, ezért a határozott névelő megfelelően ragozott alakját már tartalmazza a mondat megadott része.

ÖSSZEGZÉS

A korai idegennyelv-oktatásban is fontos feladat a tanulási folyamatok megfigyelése, dokumentálása és folyamatos reflektálása. A célcsoport idegen nyelvi nevelésével foglalkozó szakirodalmakban egyértelműen deklarálták, hogy a mérés és értékelés során azok az eszközök a leghasznosabbak, amelyek a legjobban hasonlítanak ahhoz a módhoz, ahogy a gyermekek az idegen nyelvet tanulják. Jelen tanulmány arra keresett választ, hogyan valósítható

3 Wer kauft was? Ergänze die Sätze.

2

Ich kaufe den _____

Ich kaufe das _____

3 Wer kauft was? Ergänze die Sätze.

2

Ich kaufe das _____

Ich kaufe den _____

10. ábra

Tesztfeladat A és B változat: azonos feladattípus eltérő szókincs (szövegalkotás)

meg a korai idegennyelv-oktatásban résztvevő tanulók életkori és nyelvi sajátosságait figyelembe véve a nyelvi fejlődés eredményeinek feltárása, dokumentálása úgy, hogy az alkalmazott eszközök a szakirodalomban leírt elvárásoknak megfeleljenek.

Először áttekintettük, mely dokumentumok szabályozzák ma Magyarországon az idegen nyelvi mérést és értékelést. A legtöbb dokumentum az KER szintleírásait veszi alapul, de még a legalacsonyabb nyelvi szint, az A1 sztenderdjei is idősebb, fejlettebb kognitív készségekkel rendelkező nyelvhasználók számára íródtak, így a korai idegennyelv-oktatásban résztvevő tanulók számára irrelevánsak. A Nat úgy fogalmaz, hogy az ennek a ciklusnak a végén elérhető nyelvi szint KER-szintben nem adható meg. Csak a célcsoport idegen nyelvi nevelésére készült magyar és német nyelvi ajánlások adhatnak némi útmutatást.

Ezután azt vizsgáltuk meg egy gyermekeknek szóló német nyelvkönyvcsalád, a *Hallo Anna* kötetéhez készült tesztek alapján, mennyire érvényesülnek az idegen nyelvi mérés és értékelés dokumentumaiban, illetve az említett ajánlásokban megfogalmazott irányelvek.

Vizsgálódásunk egyértelműen bebizonyította, hogy az elemzett tesztfeladatok az elvárásoknak megfelelően elsősorban a tanulók idegen nyelvi szövegértést mérik, és a szövegalkotással kapcsolatos tesztfeladatok is csak minimális íráskészséget igényelnek az adott idegen nyelven a tanulóktól. Az alkalmazott feladattípusok nagyon változatosak, és figyelembe veszik a célcsoport életkori és nyelvi sajátosságait. A tesztfeladatok valóban azt és úgy mérik, amit és ahogy a tankönyvcsalád segítségével a gyermekek tanultak, tehát megvalósult az az elvárás, hogy a teszteknek olyan eszközöket alkalmazzunk ennél a célcsoportnál (is), melyek a legjobban hasonlítanak ahhoz a módhoz, ahogy a gyermekek az idegen nyelvet tanulják.

Sajnálatos azonban, hogy a tesztek között egyetlen olyan feladat sem kapott helyet, ahol a tanulók hallott szövegértését vizsgálnák, pedig ez a fejlesztés egyik legfontosabb fókusza. A többi feladattípus azonban eredményesen adaptálható, ha tanulóink nyelvtudását ebben a szakaszban tapintatosan szeretnénk tesztelni.

IRODALOM

- 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. *Magyar közlöny*, 2012 (66), 10635–10847.
- 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet 1. melléklete. *Kerettanterv az általános iskola 1–4. évfolyamára*. http://kerettanterv.ofi.hu/01_melleklet_1-4/index_alt_iszk_also.html (2016. 01. 25.)
- Európa Tanács 2002. *Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés*. Budapest, Oktatási Minisztérium.
- GLABONIAT, Manuela–MÜLLER, Martin–RUSCH, Paul–SCHMITZ, Helen–WERTENSCHLAG, Lukas –APELT, Hans-Peter 2005. *Profile deutsch : Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen : Lernzielbestimmungen : Kannbeschreibungen: Kommunikative Mittel : Niveau A1–A2, B1–B2, C1–C2*. Berlin, Langenscheidt.
- <http://hallo-anna.e-klett.hu/tanaroknak/koncepcio/> (2016. 01. 25.)
- <http://hallo-anna.e-klett.hu/tesztek/> (2016. 01. 25.)
- KOVÁCS Judit 2009. *A gyermek és az idegen nyelv. Nyelvpedagógia a tízen aluliak szolgáltatában*. Budapest, Eötvös József Könyvkiadó.
- KUTI Zsuzsa (szerk.) 2004. *Idegen nyelvi program az 1–3. évfolyam számára. Ajánlás a 6–9 éves korosztály idegennyelv-tanításához*. Budapest, Oktatási Minisztérium.

- LUNDQUIST-MOG, Angelika–WIDLOK, Beate 2015. *DaF für Kinder*. dll 8. München, Goethe Institut.
- SÁRVÁRI Tünde 2016. „Fit im frühen Deutsch?“ A korai német mint idegennyelv-tanulásban elért eredmények feltárásának és értékelésének aktuális kérdései. In: KARLOVITZ János Tibor (szerk.): *Tanulás és fejlődés*. Komárno, International Research Institute, 139–148.
- SCHLÜTER, Norbert 2004. Die Beschreibung von Könnensprofilen für den Englischunterricht der Grundschule unter Berücksichtigung des Gemeinsamen Europäischen Referenzrahmens. In: KIEREPKA, Adelheid–KRÜGER, Renate–MERTENS, Jürgen–REINFRIED, Marcus (Hrsg.) (2004): *Frühes Fremdsprachelernen im Blickpunkt. Status quo und Perspektiven*. Tübingen, Narr, 119–125.
- WIDLOK, Beate–PETRAVIĆ, Ana–ORG, Helgi–ROMCEA, Rodica 2010. *Nürnberger Empfehlungen zum frühen Fremdsprachenlernen. Neubearbeitung*. München, Goethe Institut.